

УДК 342

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.4.60>

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ОБРАННЯМ ТА ЗМІНОЮ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ: СТАНДАРТИ ЄСПЛ І УКРАЇНСЬКА ПРАВОВА РЕАЛЬНІСТЬ

Старцев Є.Г.,

аспірант юридичного факультету

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ORCID: 0009-0003-6199-1979

Старцев Є.Г. Судовий контроль за обранням та зміною запобіжного заходу: стандарти ЄСПЛ і українська правова реальність.

В статті розглядається комплексний аналіз практичного застосування інституту запобіжних заходів у кримінальному процесі України, який є однією з ключових гарантій забезпечення правосуддя в демократичному суспільстві. Підкреслюється, що призначення цього інституту полягає не лише у забезпеченні належного ходу кримінального провадження та досягненні його цілей, а й у дотриманні делікатного балансу між інтересами держави у боротьбі зі злочинністю та фундаментальними правами та свободами людини, зокрема конституційним правом на свободу та особисту недоторканність. Особливого значення в цьому контексті набуває ефективний, неупереджений та обґрунтований судовий контроль за обранням, зміною та скасуванням запобіжних заходів, який розглядається як одна з ключових форм реалізації принципу верховенства права та гарантія від незаконного та свавільного позбавлення волі.

Як аксіологічний орієнтир та об'єктивний критерій оцінки національної правозастосовної практики у дослідженні виступають стандарти, розроблені у практиці Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) у сфері тлумачення та застосування положень статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Детально розглядаються вимоги Суду щодо дотримання критеріїв законності, пропорційності, обґрунтованості та необхідності у демократичному суспільстві будь-якого рішення про обмеження конституційних прав особи у вигляді ізоляції від суспільства. Підкреслюється імперативний характер цих стандартів для всіх держав-учасниць Ради Європи, включно з Україною, зобов'язаних не лише формально виконувати окремі рішення ЄСПЛ, а й інтегрувати загальні принципи Конвенції у свою правову систему та судову практику.

Проведений у статті аналіз сучасної української правозастосовної практики виявляє низку системних проблем та суперечностей, що перешкоджають повноцінній імплементації європейських стандартів. Серед них: переважання формалізму та шаблонності у судових рішеннях щодо обрання запобіжних заходів; недостатнє та невмотивоване на підставі відповідних доказів обґрунтування судами необхідності застосування саме найбільш суворих заходів, зокрема тримання під вартою; нерідке порушення принципу змагальності сторін та презумпції невинуватості, коли тягар доведення відсутності підстав для запобіжного заходу фактично покладається на захист; неефективність судового контролю на пізніших стадіях провадження щодо зміни запобіжного заходу на м'якший.

Ці проблеми свідчать про глибшу системну кризу, пов'язану з успадкованими підходами часів радянської правової системи, де запобіжний заходу часто сприймався як каральний інструмент, а не гарантія успішного провадження. Саме тому центральним завданням дослідження постає проведення глибокого порівняльного аналізу між високими стандартами ЄСПЛ та реальною практикою українських судів. Таке зіставлення дозволяє не лише констатувати розбіжності, а й чітко ідентифікувати конкретні правові прогалини, процедурні вади та методичні помилки, що призводять до порушень прав людини.

На основі цього аналізу у статті пропонуються альтернативні шляхи та механізми подолання виявлених дисонансів.

Метою статті є не лише теоретичне дослідження механізмів судового контролю за обранням і зміною запобіжного заходу в Україні через призму стандартів ЄСПЛ, а й розробка практично орієнтованих пропозицій щодо вдосконалення чинного кримінально-процесуального законодавства та судової практики його застосування. Запропоновані заходи спрямовані на посилення гарантій

прав особи, запровадження більш деталізованих критеріїв оцінки ризиків, підвищення якості судового обґрунтування, розвиток спеціалізації суддів у даній сфері та утвердження сучасного, більш раціонального підходу до інституту запобіжних заходів як невід'ємного елементу справедливого судочинства в Україні

Ключові слова: Конституція України, кримінальний процесуальний кодекс України, механізм судового контролю, тримання під вартою як запобіжний захід, практика Європейського суду з прав людини, реалії застосування запобіжного заходу, вдосконалення законодавства.

Startsev E.G. Judicial control over the selection and change of a preventive measure: ECHR standards and Ukrainian legal reality.

The article considers a comprehensive analysis of the practical application of the institute of preventive measures in the criminal process of Ukraine, which is one of the key guarantees of ensuring justice in a democratic society. It is emphasized that the purpose of this institute is not only to ensure the proper course of criminal proceedings and the achievement of its goals, but also to maintain a delicate balance between the interests of the state in the fight against crime and fundamental human rights and freedoms, in particular the constitutional right to freedom and personal integrity. Of particular importance in this context is effective, impartial and reasoned judicial control over the selection, change and cancellation of preventive measures, which is considered one of the key forms of implementing the principle of the rule of law and a guarantee against unlawful and arbitrary deprivation of liberty.

The study uses the standards developed in the practice of the European Court of Human Rights (ECHR) in the field of interpretation and application of the provisions of Article 5 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms as an axiological reference point and an objective criterion for assessing national law enforcement practice. The Court's requirements for compliance with the criteria of legality, proportionality, justification and necessity in a democratic society of any decision to restrict a person's constitutional rights in the form of isolation from society are examined in detail. The imperative nature of these standards for all member states of the Council of Europe, including Ukraine, is emphasized, which are obliged not only to formally implement individual decisions of the ECHR, but also to integrate the general principles of the Convention into their legal system and judicial practice.

The analysis of modern Ukrainian law enforcement practice conducted in the article reveals a number of systemic problems and contradictions that hinder the full implementation of European standards. Among them: the prevalence of formalism and pattern in court decisions on the choice of preventive measures; insufficient and unmotivated justification by courts of the need to apply the most severe measures, in particular detention, based on relevant evidence; frequent violation of the principle of adversarial proceedings and the presumption of innocence, when the burden of proving the absence of grounds for a preventive measure actually falls on the defense; ineffectiveness of judicial control at later stages of the proceedings regarding changing the preventive measure to a milder one.

These problems indicate a deeper systemic crisis associated with inherited approaches from the Soviet legal system, where a preventive measure was often perceived as a punitive instrument, rather than a guarantee of successful proceedings. That is why the central task of the study is to conduct an in-depth comparative analysis between the high standards of the ECHR and the real practice of Ukrainian courts. Such a comparison allows not only to state discrepancies, but also to clearly identify specific legal gaps, procedural flaws and methodological errors that lead to violations of human rights.

Based on this analysis, the article proposes alternative ways and mechanisms for overcoming the identified dissonances.

The purpose of the article is not only a theoretical study of the mechanisms of judicial control over the selection and change of a preventive measure in Ukraine through the prism of ECHR standards, but also to develop practically oriented proposals for improving the current criminal procedural legislation and judicial practice of its application. The proposed measures are aimed at strengthening the guarantees of individual rights, introducing more detailed risk assessment criteria, improving the quality of judicial reasoning, developing the specialization of judges in this area and establishing a modern, more rational approach to the institution of preventive measures as an integral element of fair justice in Ukraine

Key words: Constitution of Ukraine, Criminal Procedure Code of Ukraine, judicial control mechanism, detention as a preventive measure, practice of the European Court of Human Rights, realities of the application of a preventive measure, improvement of legislation.

Постановка проблеми. З практики застосування та/чи зміни запобіжного заходу, досить часто виникає тенденція, що слідчі судді переважно використовують шаблонні формулювання без аналізу конкретних обставини, що викладені у відповідних клопотаннях про обрання/зміни запобіжних заходів та додатках, до них, які, на переконання сторони обвинувачення, вказують на обґрунтованість підозри особі та на ризики, передбачені приписами ст. 177 КПК України. Через вказану наявну проблематику виявляється, що слідчі судді чи суд апеляційної інстанції мотивують свої процесуальні рішення на підставі недостатньої аргументації необхідності застосування найсуворішого запобіжного заходу – тримання під вартою.

Що стосується тяжких та особливо-тяжких злочинів, переважно застосовується запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, навіть, без належної оцінки альтернатив та за відсутності чіткого обґрунтування того, чому менш суворі запобіжні заходи, такі як особисте зобов'язання, домашній арешт, застава тощо є недостатніми.

Крім цього, слідчі судді, суди не завжди забезпечують рівність сторін у процесі – адвокати мають значно менше можливостей для ефективного захисту. В деяких випадках, обмежується час на підготовку сторони захисту або ненадання всіх доказів, що вказує на недотримання принципу змагальності сторін перед судом.

Слід також прийняти до уваги факт відсутності уніфікованого підходу до застосування стандартів ЄСПЛ у різних регіонах України. Практика залежить більше від суб'єктивного розсуду слідчого судді, ніж від усталених європейських норм.

Аналіз наукових джерел з теми дослідження, що викладені у наукових працях з аналогічного питання містяться у статті, що опублікована Мазаловим А. на тему «*Обрання запобіжного заходу з урахуванням практики ЄСПЛ*», що міститься за посиланням: https://blog.liga.net/user/amazalov/article/30836?utm_source=chatgpt.com).

У публікації аналізуються обставини, які слід враховувати при обранні запобіжного заходу та обґрунтування кожного з ризиків, передбачених статтею 177 КПК України, з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

У публікації Вісника кримінального судочинства за № 3 від 24 листопада 2017 року (посилання на сторінку https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/view/383?utm_source=chatgpt.com) міститься тема: «питання вдосконалення правового регулювання обрання та застосування запобіжного заходу у вигляді застави на стадії досудового слідства».

У цій статті досліджено порядок здійснення судового контролю під час застосування запобіжного заходу у вигляді застави. Визначено дискусійні питання та перспективи розвитку й удосконалення інституту застави. Проаналізовано практику зарубіжних країн щодо здійснення судового контролю при обранні застави.

Інший важливий ресурс – журнал «Юридична наука» де в одній з публікацій на сторінці за посиланням https://journal-nam.com.ua/index.php/journal/article/view/106?utm_source=chatgpt.com) досліджується роль попереднього судового контролю як гарантії законності досудового розслідування та засобу забезпечення прав осіб.

На ряду з викладеними вище дослідженнями, слід відмітити, що суд вищої ланки, який, за процесуальними критеріями позбавлений можливості здійснювати судовий контроль за судовими рішеннями в частині обрання, продовження чи зміни запобіжних заходів, доволі мало аналізує обставини прийняття судами нижчих ланок процесуальних рішень та недостатньо приділяє вказаним обставинам увагу з огляду на різні суб'єктивні обставини. Як наслідок, відсутність правових позицій судами вищої ланки з даної тематики призводить до зовсім різного тлумачення вимог КПК України слідчими суддями під час розгляду питань, пов'язаних із обранням/змінюю запобіжних заходів.

Зазначена проблематика досить часто відображається під час перегляду судами апеляційної інстанції правильності застосування/зміни запобіжного заходу у кримінальних провадженнях. Станом на сьогодні досить великий відсоток процесуальних рішень суду апеляційної інстанції стосується встановлення неправильності позиції місцевих судів, що призводить до скасування ухвал слідчих суддів та визначення особі, яка притягається до кримінальної відповідальності більш лояльного запобіжного заходу.

В той же час, слід врахувати, що діючий кримінальний процесуальний кодекс України (надалі – КПК) встановлює спеціальні строки розгляду апеляційних скарг на ухвали слідчих суддів про обрання чи зміну запобіжного заходу, які є значно коротшими, ніж загальні строки розгляду кримінального провадження по суті. Частиною 2 статті 422 КПК України визначено, що апеляційна скарга на ухвалу слідчого судді розглядається не пізніше як через три дні після її надходження до суду апеляційної

інстанції. Однак, як показує практика, на дату призначення судового розгляду до апеляційного суду вчасно не надходять матеріали справи з місцевого суду, що негативно впливає на строки розгляду апеляції та, відповідно, на строки дії запобіжного заходу, обрані слідчим суддею.

Отже, практичні аспекти розгляду апеляційним судом скарг на ухвали слідчих суддів про обрання чи зміну запобіжних заходів вказують на значну відмінність від теоретичних постулатів, визначених законодавством та потребують правового удосконалення.

Метою статті є розгляд теоретичних та практичних аспектів під час вирішення питання про обрання чи зміни запобіжних заходів; дотримання балансу між інтересами держави та правами людини; ефективного судового контролю за визначеними законом правовими обмеженнями.

Виклад основного матеріалу.

Суть та мета запобіжних заходів полягає у забезпеченні кримінального процесу та не є системою покарання.

Інститут запобіжних заходів – це не просто технічний інструмент кримінального процесу, а дзеркало демократичних цінностей держави. Його правильне застосування дозволяє збалансувати інтереси правосуддя (недопущення перешкоджання провадженню, вчинення нових злочинів) з дотриманням прав і свобод особи, щодо якої здійснюється кримінальне провадження. Саме тому збалансоване та правомірне використання запобіжних заходів є важливою гарантією справедливого правосуддя та дотримання норм основного закону.

Сутністю та метою запобіжних заходів є забезпечення процесу розслідування кримінального провадження, яке не можна порівнювати із стадією виконання покарання. Насамперед, необхідно чітко усвідомити, що запобіжний захід є превентивним заходом, основна ціль якого – забезпечити ефективність кримінального провадження не тільки на стадії розслідування, а й на відповідних стадіях судового розгляду кримінальної справи.

2. Поняття запобіжних заходів. У науці кримінального процесу під запобіжними заходами розуміють передбачені законом примусові заходи процесуального характеру, що застосовуються уповноваженими органами досудового розслідування, прокурором чи судом щодо підозрюваного або обвинуваченого для виконання конкретних цілей кримінального провадження. Юридична сутність запобіжних заходів полягає в тимчасовому обмеженні конституційних прав і свобод особи на період досудового розслідування та судового розгляду. Це обмеження є виправданим та правомірним за умови дотримання принципів законності, обґрунтованості та пропорційності. Основні цілі застосування запобіжних заходів, згідно з національним законодавством (зокрема, Кримінальним процесуальним кодексом України), включають:

- Недопущення ухилення особи від органів досудового розслідування та суду.
- Недопущення перешкоджання встановленню обставин справи (вплив на свідків, потерпілих, знищення доказів тощо).
- Запобігання вчиненню нових злочинів.
- Забезпечення виконання процесуальних рішень, зокрема, майбутнього вироку суду.

Класифікація запобіжних заходів. Класифікація запобіжних заходів дозволяє систематизувати їх за певними критеріями, що має важливе теоретичне та практичне значення для правильного вибору та застосування конкретного заходу. У науковій літературі та законодавстві запропоновано низку класифікацій.

3.1. За критерієм ступеня обмеження прав та свобод. Ця класифікація є найбільш поширеною та відображає принцип пропорційності. Запобіжні заходи, що не пов'язані з обмеженням права на особисту свободу, такі як: особисте зобов'язання, застава, особиста порука, домашній арешт. Вказані запобіжні заходи застосовуються щодо осіб, які не становлять значної суспільної небезпеки і щодо яких є достатні підстави вважати, що вони не порушать відповідні процесуальні обов'язки.

Запобіжні заходи, що пов'язані з обмеженням права на особисту свободу (ізолювальні). Такі передбачають ізоляцію особи від суспільства шляхом поміщення в спеціальний заклад. Тримання під вартою, цілодобовий домашній арешт застосовуються за наявності реальних підстав вважати, що обвинувачений може уникнути виконання покладених на нього процесуальних обов'язків або перешкоджати провадженню іншим чином

3.2. За критерієм суб'єкта, до якого застосовується запобіжний захід. Застосовуються до підозрюваного та обвинуваченого (основна категорія).

3.3. За критерієм органу, що уповноважений на їх обрання: Обрані виключно слідчим суддею, судом. Ця вимога є гарантією дотримання прав людини позаяк на судову ланку покладено обов'язок здійснювати контроль за втручанням у Конституційні гарантії особи.

3.4. За критерієм характеру примусу: Фізично-примусові: тримання під вартою, домашній арешт. Майново-примусові: застава. Психолого-примусові: особисте зобов'язання (психологічний тиск через загрозу майнової або іншої відповідальності за порушення).

Таким чином запобіжні заходи є складною та багатоаспектною правовою категорією, що виконує ключову функцію в механізмі кримінального провадження. Їх системна класифікація за ступенем обмеження прав, суб'єктом застосування, характером примусу та іншими критеріями сприяє формуванню чітких критеріїв для правомірного, обґрунтованого та диференційованого вибору конкретного заходу у кожній окремій ситуації. Дотримання принципу пропорційності, коли тяжкість обраного заходу має відповідати тяжкості підозри та обставинам справи, є запорукою дотримання прав людини на досудовій стадії кримінального провадження.

Принципи кримінального провадження, пов'язані з обмеженням свободи під час обрання чи зміни запобіжного заходу. Зазначені принципи є фундаментальними гарантіями прав людини та основою справедливого судочинства.

4.1. Принцип презумпції невинуватості (Стаття 62 Конституції України, ст. 17 КПК України) Він означає, що особа вважається невинуватою, доки її вину не буде доведено в законному порядку та встановлено обвинувальним вироком суду. Запобіжний захід не є покаранням та не може бути застосований в наслідок встановлення провини. Суд та слідчі повинні виходити з презумпції невинуватості, а не з припущення, що підозрюваний/обвинувачений вчинить ще якийсь злочин або уникне кримінального переслідування.

4.2. Принцип законності (Стаття 9 КПК України) Цей принцип вимагає, щоб запобіжний захід обрався лише за прямою вказівкою закону та відповідав ризикам, що передбачені ст. 177 КПК України.

4.3. Принцип обґрунтованості та достатності. Це ключовий принцип при прийнятті рішення про запобіжний захід. Дотримуючись вказаного принципу, слідчий суддя, суд повинні переконатися, що є достатні підстави вважати, що без запобіжного заходу підозрюваний/обвинувачений може: переховуватися від слідства чи суду; перешкоджати розслідуванню (наприклад, тиском на свідків); продовжити вчиняти протиправні діяння. Оцінка доказів: Ці підстави мають бути підтверджені конкретними, перевіреними доказами, а не припущеннями чи формальними доводами сторони обвинувачення.

Обраний захід має бути достатнім для досягнення мети (забезпечити участь у провадженні), але не бути надмірним. Якщо можна досягти мети м'якшим заходом (наприклад, особисте зобов'язання чи застава), тримання під вартою застосовувати не можна.

5. Принцип пропорційності (співвідношення) (практика ЄСПЛ) Цей принцип тісно пов'язаний з обґрунтованістю і вимагає, щоб: Обмеження свободи було пропорційним (співрозмірним) тим цілям, які переслідує. Під час обрання заходу суд зважає на наступні аспекти: тяжкість підозри/обвинувачення (тягар злочину); можливе покарання (термін позбавлення волі); особисті обставини особи (вік, стан здоров'я, наявність неповнолітніх дітей, соціальний статус, поведінка); матеріальне становище (при обранні застави).

Найсуворіший захід – тримання під вартою – не може бути обраний за злочини невеликої тяжкості, якщо немає виняткових обставин.

6. Принцип альтернативності (субсидіарності). Цей принцип прямо закріплений в законі і означає, що суд зобов'язаний надавати перевагу менш обтяжливим запобіжним заходам. Тримання під вартою може бути обрано лише тоді, коли неможливо досягти мети запобіжного заходу за допомогою інших, більш м'яких заходів (особисте зобов'язання, особиста порука, застава тощо). Суд повинен мотивувати в рішенні, чому м'якші заходи не є ефективними в даній ситуації.

7. Принцип судового контролю та змагальності сторін (Стаття 5, 6 Конвенції про права людини) Цей принцип гарантує, що рішення про обмеження свободи приймається незалежним і безсторонним судом у ході справедливого судового розгляду. Запобіжний захід обирається виключно слідчим судом.

Питання обрання запобіжного заходу є змагальним процесом, де сторона обвинувачення має довести необхідність обмеження свободи, а сторона захисту має право надавати контраргументи, докази та клопотати про м'якші заходи.

Будь-яке рішення про запобіжний захід може бути оскаржене до апеляційного суду.

8. Принцип гуманізму (Стаття 11 КПК України). Цей принцип враховує людяне ставлення до особи, чия свобода обмежується. Він вимагає поваги до гідності особи. Врахування стану здоров'я, сімейного становища та інших особистих обставин. Забезпечення прав особи під час перебування під вартою (на медичну допомогу, зустрічі з захисником тощо).

9. Принцип обмеженості у часі. Тримання під вартою не може бути безстроковим. Законом встановлені максимальні строки тримання під вартою на досудовому розслідуванні, які можуть бути продовжені лише за відповідним рішенням суду за наявності достатніх підстав.

З викладеного вище видно, що слідчий суддя, суд, приймаючи рішення про запобіжний захід, повинен діяти як «важільний механізм»: зважити тягар злочину та ризики з одного боку, і презумпцію невинуватості, право на свободу та особисті обставини людини – з іншого. Обрання запобіжного заходу, особливо такого, що обмежує свободу, – це не формалізована дія, а виняткова міра яка потребує глибокого та всебічного обґрунтування

Правова природа судового контролю під час обрання чи зміни запобіжного заходу.

Розглянемо правову природу судового контролю під час обрання чи зміни запобіжного заходу детально.

Визначення та загальна характеристика судового контролю у цьому контексті – це самостійна судова процедура, яка є формою здійснення судової влади. Її мета – перевірити законність та обґрунтованість рішень слідчого чи прокурора щодо обмеження конституційних прав особи, зокрема права на свободу та особисту недоторканність.

Правова природа цього контролю є змішаною (комплексною), оскільки поєднує в собі елементи різних процесуальних функцій: 1. Юрисдикційна (Суперечна). Це найважливіша характеристика, яка підкреслює сучасний змагальний характер кримінального процесу. Процедура відбувається за обов'язкової участі двох основних сторін: 1. сторона обвинувачення: слідчий, прокурор, які обґрунтовують необхідність запобіжного заходу, надають докази та аргументи. 2. Сторона захисту: підозрюваний/обвинувачений та його захисник, які мають право оскаржувати доводи обвинувачення, надавати контраргументи та власні докази.

Роль суду полягає в тому, що він виступає не як «продовжувач» обвинувачення, а як незалежний і безсторонній арбітр (третя сторона), який оцінює надані сторонами докази, вислуховує їхні позиції та приймає рішення виключно на підставі закону. Сторони формально рівні у своїх процесуальних правах під час судового засідання.

Ця юрисдикційна складова прямо впливає з принципів, закріплених у ст. 21 Кримінального процесуального кодексу України. Контрольно-перевірочна природа полягає в тому, що слідчий суддя/суд не ініціює обрання запобіжного заходу самостійно. Він контролює рішення, вже запропоноване слідчим/прокурором.

Об'єкт контролю: слідчий суддя/суд перевіряє:

1. Законність: чи дотримано всі процедурні вимоги КПК України (підсудність, повноваження особи, що вносить клопотання, належне повідомлення сторін тощо).

2. Обґрунтованість: чи є достатньо підстав вважати, що без запобіжного заходу не вдасться досягти цілей провадження, чи є достатньо доказів про причетність до вчинення кримінального правопорушення саме цією особою.

3. Доцільність (пропорційність): чи є обраний запобіжний захід пропорційним тяжкості підозри, можливому покаранню, ризикам ухилення від слідства чи перешкоджання виконання процесуальних рішень сторони обвинувачення, суду.

Суд зобов'язаний перевірити, чи неможливо досягти цілей більш м'яким заходом (наприклад, особистого зобов'язання чи застави). Таким чином, суд не підміняє слідчого, але здійснює перевірку його рішення на відповідність критеріям, встановленим законом.

Правоохоронна (гарантійна) природа. Ця функція спрямована на захист прав і свобод людини. Гарантія від свавілля: судовий контроль є ключовою гарантією, що особа не буде позбавлена свободи без достатніх підстав і без можливості захиститися в суді. Реалізація права на захист: під час засідання особа може самостійно або через захисника захищати свої інтереси, що робить процедуру справедливою. Запобігання тортурам та жорстокому поводженню: своєчасний судовий контроль дозволяє виявити незаконний тиск на особу та запобігти його триванню.

Правова природа також визначається тим, щодо якого саме рішення здійснюється контроль. При обранні запобіжного заходу: це початковий контроль. Суд перевіряє клопотання слідчого/прокурора.

Рішення суду є дозвільним або заборонним. При оскарженні обраного запобіжного заходу здійснюється наступний – апеляційний контроль. Підозрюваний/обвинувачений або його захисник можуть оскаржити вже ухвалені рішення суду першої інстанції. В даному випадку суд вищої інстанції перевіряє правильність рішення місцевого суду.

Зміна чи скасування запобіжного заходу – це контроль новообставин. Суд розглядає клопотання будь-якої зі сторін про зміну обставин (зникли підстави для тримання під вартою, з'явилися нові гарантії тощо).

Отже, правова природа судового контролю під час обрання чи зміни запобіжного заходу є комплексною, але з переважанням юрисдикційної (арбітражної) функції. Це не адміністративна, а судочинна процедура, що проходить у змагальній формі. Суд виступає незалежним арбітром між обвинуваченням і захистом, а не органом, що санкціонує дії влади. Метою є захист прав особи від незаконного та необґрунтованого обмеження свободи шляхом суворого контролю за дотриманням закону слідчими та прокурорами. Цей інститут є ключовою гарантією верховенства права в кримінальному процесі та реалізації конституційного права на свободу та особисту недоторканність.

Проблеми ефективності та незалежності судового контролю під час обрання/зміни запобіжного заходу. Проблеми ефективності та незалежності судового контролю під час обрання/зміни запобіжного заходу є центральною для гарантування права на справедливий суд і презумпції невинуватості. Цей аналіз визначає, чи може суд виконувати свою роль арбітра між інтересами держави (обвинувачення) та свободою особи (підозрюваного/ обвинуваченого) на найранішій стадії кримінального провадження.

Проблема ефективності судового контролю означає здатність суду швидко, обґрунтовано та результативно розглядати клопотання про запобіжний захід, перевіряючи законність і доцільність рішень сторони обвинувачення. Ключові проблемні питання, які виникають в сучасній судовій практиці - формалізм та «штампування» рішень. До цього ставиться питання: чи є розгляд судом простим затвердженням висновку слідчого/прокурора, чи відбувається глибока, всебічна перевірка необхідності обрання саме такого запобіжного заходу (особливо тримання під вартою)?

Нерівність сторін. Сторона обвинувачення має значні ресурси, доступ до матеріалів справи та підготовлений персонал. Підозрюваний/обвинувачений часто не має навіть адвоката на цій стадії, що робить суперечку нерівною і підриває ефективність захисту. Обмеженість часу впливає на швидкість, з якою часто проходять такі засідання та не завжди дозволяє судді глибоко вникнути в усі обставини, а захисту – підготувати вагомі контраргументи.

Якість доказової бази. Чи вимагає суд наявності конкретних, переконливих та перевірених доказів, що підтверджують необхідність запобіжного заходу, чи обмежується формальними посиланнями на «наявність підстав» з боку обвинувачення?

Низький рівень застосування альтернативних заходів. Проблема автоматичного обрання тримання під вартою як основного заходу, коли не вичерпано можливості більш м'яких заходів (заставу, домашній арешт, особисте зобов'язання).

Наслідки неефективності виражаються у необґрунтованому позбавленні волі, у порушенні презумпції невинуватості тощо.

Проблема незалежності судового контролю. Незалежність – це здатність судді приймати рішення виключно на основі закону та внутрішнього переконання, без будь-якого зовнішнього тиску, впливу чи упередженості. Ключові проблемні питання в даному аспекті можуть мати вираз у тиску з боку правоохоронних органів; через непрямий тиск у формі виразу з назвою «спільна боротьба зі злочинністю», що формує у судді упередження на користь обвинувачення. Адміністративний вплив у суді, зокрема вплив керівництва суду (голови суду) на «молодих» або несміливих суддів з метою уникнення «проблемних» рішень, які можуть бути оскаржені. Справа «для галочки». Коли суддя розглядає клопотання не як суттєву процедуру захисту прав, а як формальність, яку потрібно швидко завершити. Відсутність глибокої перевірки обґрунтованості підстав. Суддя не ставить під сумнів аргументи слідчого, не вимагає додаткових доказів, якщо вони потрібні для прийняття об'єктивного рішення. Публічний та політичний тиск. У гучних або політично вмотивованих справах суд може відчувати тиск з боку ЗМІ, громадської думки або владних структур, що підриває його незалежність. Процесуальна «співпраця» з прокурором. Коли суддя негласно розглядає прокурора як «колегу» по правосуддю, а захисника – як опонента, що порушує принцип рівності сторін. Наслідки відсутності незалежності. Суд перетворюється на «державний департамент з санкціонування арештів», а не на незалежний орган правосуддя. Це призводить до системних порушень прав людини.

Взаємозв'язок ефективності та незалежності.

Ці дві проблеми тісно пов'язані. Без незалежності неможлива ефективність. Якщо суддя не може самостійно оцінити докази без тиску, будь-яка його діяльність буде неефективною з точки зору правосуддя. Без ефективності незалежність стає фікцією. Навіть формально незалежний суддя, який не вивчає справу глибоко, не ставить критичних питань сторонам і не застосовує всі доступні інструменти контролю, фактично не реалізує свою незалежність.

Отже, в даному аспекті вирішення даної актуальної проблематики необхідно регулярно здійснювати аналіз процесуальних гарантій, тобто чи забезпечені рівні права сторін на стадії обрання запобіжного заходу (доступ адвоката, право на оскарження). Аналіз критеріїв обрання запобіжного заходу. Наскільки чітко та однозначно закон визначає підстави для його обрання, і чи дотримуються їх суди на практиці? Психології судового рішення. Які несвідомі упередження (наприклад, довіра до правоохоронців) впливають на суддю? Практики застосування альтернативних заходів. Статистика та аналіз причин, чому ув'язнення залишається домінуючим заходом. Порівняльного аналізу. Як ця проблема вирішується в правових системах ЄС та інших демократичних країн (зокрема, роль «судді зі свободи» (*juge des libertés*) у Франції). У підсумку, розкриття цієї тематики показує, чи є судовий контроль на стадії обрання запобіжного заходу справжнім механізмом захисту прав людини чи лише формальною процедурою, що легалізує дії обвинувачення. Це – лакмусовий папірець для всього кримінального правосуддя.

Аналіз судової практики в Україні : формалізм, типові формулювання, недоліки в мотивації рішень слідчих судді, що стосуються обрання/зміни запобіжних заходів.

Формалізм та «штампування» рішень це найбільш актуальна проблема судової ланки. Судовий розгляд часто нагадує не суперечку сторін, а процедуру затвердження вже готового рішення, запропонованого слідчим або прокурором.

Як це проявляється. Висока частка задоволення клопотань обвинувачення. Статистично показник задоволення клопотань про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою залишається дуже високим (часто понад 80-90%), що свідчить про автоматизм.

Стандартний набір фраз у рішеннях. Судді дуже рідко виходять за межі шаблонних формулювань, запропонованих стороною обвинувачення. Типові формулювання в рішеннях суддів свідчать про формалізм. Ці формулювання часто є «міцними» лише на папері, але не містять конкретики та індивідуальної оцінки обставин справи.

Формалізм може виражатися у фразі « підстави вважати, що підозрюваний може втікти...» Не пояснюється, саме які обставини свідчать про це: чи це відсутність реєстрації, наявність закордонного паспорта, конкретні дії, що підтверджують підготовку до втечі. Часто цитується висновок слідчого без власної перевірки. «Є підстави вважати, що підозрюваний може чинити тиск на свідків... Не наводяться конкретні докази таких намірів (наприклад, записи розмов, свідчення про конкретні загрози). Достатньо абстрактної «можливості».

Недоліки в мотивації рішень слідчих суддів Мотивувальна частина рішень часто є найслабшою ланкою і демонструє відсутність реального судового контролю. Основні недоліки мотивації.

1. Відсутність індивідуального підходу. Рішення не враховує особливостей особистості підозрюваного (соціальний статус, наявність постійного місця проживання, сім'ї, роботи, стан здоров'я). Приклад: особі, яка має постійне місце проживання, роботу, утриманців тощо обирають тримання під вартою за абстрактною підставою «може втекти», не пояснюючи, чому його соціальні зв'язки не є гарантією його появи в суді.

2. Непряма підміна презумпції невинуватості. Слідчий суддя фактично виходить з тяжкості вчиненого злочину, а не з конкретних ризиків. При цьому логіка така: «злочин тяжкий, отже, автоматично є ризики ...

Типова фраза в рішенні: «підозрюваний може продовжити займатися злочинною діяльністю...» Це найбільш абстрактне посилання як на підставу для обрання запобіжного заходу. Не аналізується, чи є реальна загроза, чи це лише припущення, виходячи з інкримінованого злочину.

«Інші запобіжні заходи будуть недостатніми...» Це ключовий висновок, який часто взагалі не мотивується. Суддя не пояснює, чому саме особисте зобов'язання, застава чи домашній арешт не можуть гарантувати порядок провадження. Таке рішення приймається без аргументованого порівняння ефективності заходів.

«Матеріали справи підтверджують обґрунтованість підозри...» Суддя не вдається в глибоку перевірку цієї обґрунтованості на такій ранній стадії, приймаючи аргументи обвинувачення на віру. Приклад: «особі інкримінується вчинення злочину, передбаченого ст. 191 КК України (привласнення майна у великому розмірі), що свідчить про серйозність загрози з боку обвинуваченого». Це – підміна понять.

3. Недостатня оцінка доказів, наведених обвинуваченням. Суддя не аналізує достовірність, допустимість і достатність доказів, які лягають в основу підозри. Він лише фіксує їх наявність. Приклад: у рішенні пишеться: «Доказами є повідомлення про підозру та витяг з ЄРДР», але не аналізується, чи достатньо цих документів для обґрунтування саме тримання під вартою.

Формальне ставлення до аргументів захисту. Аргументи захисника про відсутність ризиків, наявність альтернатив, позитивну характеристику особи ігноруються або відкидаються без ґрунтовної мотивації. Приклад: захист наводить довідку з місця роботи, характеристики, документи на нерухомість. У рішенні суду це може бути згадано одним рядком: «Наведені захистом документи не спростовують наявності ризиків», без пояснення, чому саме.

Відсутність балансування. Суддя не зважає на терезах правосуддя суворість запобіжного заходу та принцип презумпції невинуватості. Не аналізується пропорційність обраного заходу (тримання під вартою) тяжкості злочину та наявним ризикам.

Отже, аналіз судової практики свідчить, що інститут слідчого судді в частині обрання запобіжних заходів в Україні все ще не подолав успадковану радянську модель, де суд – це ланка правоохоронної системи, а не незалежний арбітр. Наслідки у вигляді порушення прав людини, масове та часто необґрунтоване позбавлення волі. Дискредитація правосуддя: громадська довіра до суду падає, коли він сприймається як «печатка» для прокуратури.

Проблеми ефективності та незалежності судового контролю потребують кардинальних змін. Зміна цієї практики вимагає не лише змін у законодавстві, але й зміни свідомості суддівського корпусу, посилення професійності захисників та постійного тиску з боку громадянського суспільства і міжнародних інституцій на необхідність дотримання

Механізми регулювання проблемних питань щодо посилення мотиваційної частини рішень суддів під час розгляду питань обрання/зміни запобіжних заходів. Вказана проблематика досить глибока та актуальна, яка поєднує право, кримінологію, психологію та судову практику. Проблема полягає в тому, що сьогодні судді, приймаючи рішення про запобіжний захід (наприклад, арешт чи домашній арешт), часто керуються не стільки мотивацією щодо доцільності, скільки формальними критеріями та «перестрахованням». Нижче можна навести розгорнуті можливі законодавчі пропозиції, спрямовані на посилення мотиваційної частини таких рішень.

Філософія підходу: від формалізму до оцінки ризиків та цілей. Головна мета змін – змусити суддю не просто «поставити галочку», а провести глибоку, зважену оцінку, яка б ясно аргументувала, чому саме обраний захід є необхідним, достатнім і пропорційним.

Деталізація та структуризація процесу оцінки ризиків.

Чинний КПК України містить абстрактні поняття: «ризик втечі», «ризик перешкоджання слідству», «ризик вчинення нового злочину». Судді трактують їх дуже широко, часто достатньо лише заяви слідчого. Що стосується пропозицій, слід звісно внести зміни до ст. 177 КПК України, додавши перелік конкретних критеріїв-індикаторів для оцінки кожного ризику. Наприклад, для ризику втечі: наявність закордонного паспорта, громадянства іншої країни, зв'язків за кордоном, фінансових можливостей для перебування за кордоном, минулі факти ухилення від слідства. Для ризику перешкоджання слідству: конкретні дії, які підозрюваний може вчинити (загрози свідкам, знищення документів), доступ до певних інформаційних систем.

Для ризику вчинення нового злочину: характер попередніх злочинів (особливо тяжкість та повторність), дані психологічної експертизи, поведінка в побуті. Запровадити обов'язкове застосування «Шкали оцінки криміногенних ризиків». Це мав би бути стандартизований, науково обґрунтований опитувальник, який би допомагав судді оцінити ризик у балах. Результати не були б обов'язковими для суду, але їх відсутність у мотивувальній частині мала б вимагати пояснень.

Принцип «ескалації» та обов'язкового розгляду альтернатив. Судді, розглядаючи клопотання сторони обвинувачення про обрання запобіжного заходу у тяжкому чи особливо-тяжкому злочині часто переходять до найсуворішого заходу – тримання під вартою, не розглядаючи менш жорсткі альтернативи. Закріпити в КПК принцип «ескалації» (principle of escalation), суд у мотивувальній частині міг би послідовно пояснити, чому: недостатнім є особисте зобов'язання, застава, особиста порука. Законом має бути прямо вказано, що для таких категорій справ запобіжним заходом у вигляді тримання під вартою може бути обрано лише у виняткових випадках, за наявності винятково обґрунтованих ризиків.

Посилення ролі та відповідальності сторони обвинувачення.

Досить часто підстави для клопотання про арешт формуються слідством шаблонно, без належного доказового підґрунтя. Для цього потрібно встановити підвищені вимоги до мотивації клопотання прокурора. Прокурор повинен не просто посилатися на тяжкість злочину, а надавати конкретні факти та докази, що підтверджують кожен з ризиків, передбачених ст. 177 КПК України. Відмова суду в задоволенні клопотання має ставати підставою для внутрішньої перевірки якості роботи слідчого/прокурора.

Запровадити інститут «експерта з оцінки ризиків» при судах. За певних умов (наприклад, у справах неповнолітніх або осіб із психічними розладами) суд мав би право, а в деяких випадках і зобов'язання, залучати незалежного кримінолога або психолога для складання висновку щодо ризиків.

Підвищення прозорості та підзвітності суддів.

Мотивувальні частини рішень часто носять шаблонний характер, їх важко оскаржити, оскільки формально вони відповідають вимогам закону. Пропозиції: створити «Єдину базу практики щодо запобіжних заходів». Усі рішення мають автоматично публікуватися в анонімному вигляді, що дозволить аналізувати практику окремих суддів, судів та формувати єдині підходи. Внести зміни до Закону «Про судоустрій і статус суддів»: включити якість мотивувальних частин рішень, особливо щодо прав людини (до яких належать і запобіжні заходи), до критеріїв оцінки діяльності судді Вищою радою правосуддя.

Робота з причинами, а не з наслідками.

Законодавчі пропозиції для поліпшення мотивації запобіжних заходів. Через перевантаженість судів та слідчих, які не мають часу на глибоку оцінку кожної ситуації, необхідно Створити інститут «судових помічників з оцінки ризиків», які б готували для судді аналітичні записки щодо особистості підозрюваного, його соціального середовища та потенційних ризиків. Розвивати мережу служб пробачії, які б надавали судам кваліфіковані висновки про підозрюваного та могли б здійснювати нагляд за дотриманням умов альтернативних заходів.

Очікувані результати впровадження таких пропозицій: 1. Зменшення кількості осіб, ув'язнених на етапі досудового розслідування, без шкоди для інтересів правосуддя. 2. Посилення захисту прав людини та презумпції невинуватості. 3. Економія бюджетних коштів на утримання під вартою. 4. Формування єдиної, передбачуваної та справедливої судової практики. 5. Посилення довіри громадян до судової системи.

Ці пропозиції вимагають комплексного підходу та політичної волі, оскільки стосуються змін у кількох кодексах та законах. Однак саме такий системний підхід дозволить перетворити інститут запобіжних заходів з інструменту «перестрахування».

До цього слід привести до прикладу аналіз ключових рішень Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) у справах «Buzadji v. the Republic of Moldova» та «Kharchenko v. Ukraine».

Ці дві справи є фундаментальними для розуміння сучасної практики ЄСПЛ щодо статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (право на свободу та особисту недоторканність). Вони встановили чіткі стандарти, які національні суди зобов'язані дотримуватися при прийнятті рішень про арешт та продовження тримання під вартою. Загальний контекст: Стаття 5 ЄКПЛ Стаття 5 забороняє позбавлення волі, за винятком випадків, передбачених законом. Одним із таких випадків є тримання під вартою особи, підозрюваної у вчиненні злочину. Однак це право не є абсолютним. ЄСПЛ постійно наголошує, що тримання під вартою має бути винятковим заходом, а не правилом, і його застосування має бути обґрунтованим та пропорційним.

1. Справа «Buzadji vs. the Republic of Moldova», рішення від 5 липня 2016) Факти: Заявник був заарештований за підозрою у шахрайстві. Його тримання під вартою неодноразово продовжувалось судами. Загалом він провів під вартою понад 3 роки до винесення вироку. Судді кожного разу посилювалися на тяжкість злочину та ризик втручання у хід слідства як на підстави для продовження арешту, без належного аналізу конкретних обставин справи. Ключові правові позиції та вимоги ЄСПЛ: 1. «Обґрунтована підозра» – необхідна, але недостатня умова. Наявності обґрунтованої підозри не достатньо для виправдання тривалого тримання під вартою. Це лише стартова умова для законного арешту. Після цього необхідно продемонструвати наявність інших обґрунтованих причин для позбавлення волі. 2. Зміна підстав для тримання під вартою з часом. Суд зазначив, що підстави для тримання під вартою, такі як ризик втечі або перешкоджання правосуддю, не можуть бути гіпотетичними і мають бути підтверджені конкретними фактами. Більш того, їхня актуальність має перевірятися щоразу при продовженні арешту. Те, що було обґрунтованим на початку слідства, може не бути таким через кілька місяців. 3. Вимога до національних судів щодо надання «достатніх і належних» причин. У своїх рішеннях про продовження арешту національні суди зобов'язані конкретизувати підстави, а не просто механічно переписувати формулювання з КПК (наприклад, «наявність підстав вважати, що підозрюваний сховається»). Проаналізувати актуальність підстав: Чи збереглися ці ризики? Чи не були вони усунені (наприклад, після завершення певних слідчих дій)? Розглянути альтернативні запобіжні заходи: Чому менш суворі заходи (застава, домашній арешт, особливі зобов'язання) є недостатніми у цій конкретній ситуації? Це є виразом принципу пропорційності. 4. Автоматизм та формалізм

при продовженні арешту неприпустимі. Практика, коли суди продовжують арешт лише на підставі тяжкості злочину та загальних фраз про ризики, без індивідуального аналізу, є порушенням Статті 5.

Висновок по справі Buzadji: ЄСПЛ встановив, що тримання під вартою під час слідства не може бути «тимчасовим покаранням». Кожне рішення про його продовження має бути результатом ретельного, індивідуального та конкретизованого аналізу, що доводить його необхідність. Це був удар по практиці «рутинного» продовження арешту.

2. Справа «Kharchenko v. Ukraine», рішення від 10 лютого 2011 року. Факти: Заявника було заарештовано за підозрою у фінансових злочинах. Його тримання під вартою також неодноразово продовжувалось, причому суди посилалися на стандартний набір підстав. Крім того, під час судових засідань щодо запобіжних заходів заявнику не надавали достатнього доступу до матеріалів справи, щоб ефективно оскаржити підстави арешту. Ключові правові позиції та вимоги ЄСПЛ: 1. Посилення принципу «винятковості» тримання під вартою. Суд ще раз підкреслив, що тримання під вартою має застосовуватися лише тоді, коли це є єдиним засобом для досягнення законної мети (запобігання втечі, перешкоджання правосуддю тощо). 2. Зв'язок між статтею 5 § 3 (право на звільнення до суду) та статтею 5 § 4 (право на оскарження законності арешту). Це ключовий момент справи. ЄСПЛ встановив, що для ефективної реалізації права на оскарження (п. 4) заарештований має мати можливість: Ознайомитися з матеріалами, на яких базується обвинувачення. Ефективно брати участь у слуханнях щодо запобіжних заходів. Оспорювати факти, що наводяться владою для обґрунтування арешту. Без цього право на оскарження стає формальним і беззмістовним. 3. Вимога до судового контролю. Суд, який розглядає питання запобіжного заходу, повинен виконувати активну роль. Він не може пасивно сприймати аргументи сторони обвинувачення, а має вимагати надання доказів, що підтверджують необхідність тримання під вартою. 4. Недотримання процедурних гарантій. Справа показала, що порушення права на ефективне оскарження арешту (через обмежений доступ до адвоката або матеріалів справи) само по собі є порушенням Статті 5.

Висновок по справі Kharchenko: Суд посилив процесуальні гарантії для затриманих. Він визнав, що справедливий процес при вирішенні питання про запобіжний захід включає не тільки формальне слухання, але й надання обвинуваченому реальної можливості захищатися. Це вимога до якості судового процесу на етапі досудового розслідування. Спільний аналіз та вплив на національні правові системи 1. Від «формалізму» до «субстантивного аналізу». Обидві справи спрямовані проти формального підходу національних судів. Замість механічного переліку підстав, суди тепер зобов'язані проводити глибокий аналіз чому саме конкретно може зашкодити підозрюваний? чому саме втеча є реальною? Чим саме альтернативні заходи не можуть усунути ризики?

Динамічний характер ризиків. Ключова ідея – ризики, що обґрунтовують арешт, не є статичними. Вони мають «термін придатності». З кожним місяцем тримання під вартою тягар доказування того, що ризики все ще існують, збільшується для влади.

Пріоритет альтернативних заходів. ЄСПЛ де-факто встановив презумпцію на користь альтернативних запобіжних заходів. Тримання під вартою – це засіб останньої надії. Суд має пояснити, чому застава, домашній арешт або інші заходи не є ефективними.

Процесуальна справедливість. Справа «Kharchenko» безпосередньо вплинула на процедуру, вимагаючи забезпечити «рівність озброєності» на стадії обрання запобіжного заходу.

У висновку, рішення у справах «Buzadji» та «Kharchenko» сформували суворі та вимогливі стандарти ЄСПЛ для обрання та продовження тримання під вартою. Вони зобов'язують держави-члени Ради Європи забезпечити, щоб позбавлення волі до суду було винятковим, обґрунтованим, пропорційним заходом, що приймається в рамках процедур, які гарантують право на ефективний захист. Ці стандарти стали основним орієнтиром для реформування національних кримінально-процесуальних кодексів, зокрема, і в Україні.

Висновки. У даній статті ми визначили ключові проблеми в національній практиці: 1. автоматизм та шаблонність: часте обрання тримання під вартою як першого варіанту, без індивідуальної оцінки необхідності та наявності підстав. 2. Формалізм обґрунтування: судові рішення нерідко містять шаблонні формулювання про «можливість ухилення» чи «перешкоджання слідству», без конкретних фактів, що підтверджують ці ризики. 3. Ігнорування принципу пропорційності: не враховується тяжкість злочину, особистість підозрюваного, а також можливість застосування м'якших заходів. 4. Надмірна тривалість утримання під вартою: довгі терміни слідства та розгляду справ ведуть до тривалого попереднього ув'язнення, що часто перевищує розумні рамки.

Вимоги ЄСПЛ та сучасні реалії: 1. Запобіжний захід як виняток (Стаття 5 Конвенції з прав людини): тримання під вартою має бути винятком, а не правилом. Обов'язок держави – доводити його абсолютну необхідність у кожній конкретній справі. 2. Індивідуальна оцінка ризиків: суд має аналізувати реальні, а не гіпотетичні ризики, ґрунтуючись на доказах, а не на припущеннях. 3. Принцип презумпції невинуватості: Запобіжний захід не має бути покаранням заздалегідь. Його єдина мета – запобігти конкретним діям підозрюваного (втечі, тиску на свідків тощо). 4. Динамічний підхід: підстава для утримання під вартою може змінитися. Суд повинен оперативно реагувати на такі зміни (наприклад, завершення ключових слідчих дій) та переглядати запобіжний захід у бік пом'якшення.

Таким чином сучасна практика вимагає відходу від каральної парадигми на користь гнучкого та індивідуального підходу. Застосування запобіжних заходів, особливо тримання під вартою, має бути суворо обмеженим, пропорційним і добре обґрунтованим. Реформа має спрямовуватися на посилення судового контролю, активізацію використання альтернативних заходів та неухильну повагу до презумпції невинуватості, що відповідає як стандартам ЄСПЛ, так і вимогам правової держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page#Text>.
4. Юридична платформа «ЛІГА:ЗАКОН» <https://ips.ligazakon.net/document/SOO00555>.
5. Юридична платформа «ZakonOnline». URL: <https://zakononline.ua>.